

LA UNIÓN EUROPEA:

REPTES I PERSPECTIVES

Govern d'Andorra

En col·laboració amb:

ANDORRA
UNIÓ EUROPEA

© Govern d'Andorra

Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior
Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra

Dipòsit legal: AND.329-2021

ISBN: 978-99920-0-922-2

Disseny de la coberta i maquetació: A-Tracció-A

Per citar aquesta publicació / Para citar esta publicación / Pour citer cette publication :

Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra (37a : 13 - 14 set., 4 oct., 9 nov. 2021: Andorra la Vella). *La Unió Europea: reptes i perspectives* = *La Unión Europea: retos y perspectivas* = *L'Union européenne : défis et perspectives* = *The European Union: Challenges and Perspectives*. [en línia]. Andorra: Govern d'Andorra. Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior. Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra, 2021 (978-99920-0-922-2) <<http://www.universitatestiutardor.ad/UEA2021>>

37a UNIVERSITAT D'ESTIU I TARDOR D'ANDORRA

Sessió del 11 de gener del 2022

CONCLUSIONS

Pol Morillas

Politòleg, director del laboratori d'idees (*think tank*) Barcelona Centre for International Affairs – CIDOB
Moderador de la 37a Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra

Polítologo, director del laboratorio de ideas (*think-tank*) Barcelona Centre for International Affairs – CIDOB
Moderador de la 37a Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra

Politologue, directeur du laboratoire d'idées (*think tank*) Barcelona Centre for International Affairs – CIDOB
Moderateur de la 37e Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra

Political scientist, director of the think tank Barcelona Centre for International Affairs – CIDOB
Moderator of the 37 Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra

La 37a edició de la Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra tenia com a objectiu analitzar els principals reptes i perspectives de la Unió Europea des d'una doble vessant: interna, pel que fa a les crisis i perspectives de reforma de la integració europea, i externa, pel que fa a les relacions de la UE amb altres potències i tenint en compte les transformacions actuals en l'ordre internacional. D'aquesta manera, a més d'una ponència inaugural sobre les fractures de la integració europea i algunes receptes per reformar-la per part de qui subscriu aquestes conclusions, es van repassar també les perspectives dels acords d'associació de la UE (amb Claude Maerten), l'estat de les relacions amb el Regne Unit després del Brexit (amb Robin Niblett) i el vincle entre la UE i les joves generacions (per part de Federica Mogherini).

En un moment clau de la negociació de l'acord d'associació d'Andorra amb la UE, valia la pena preguntar-se sobre l'estat de salut del projecte europeu, alhora que es fomentava el debat públic sobre la UE entre la societat andorrana. Les conclusions següents serveixen com a recull d'alguns dels elements més destacats de les ponències de la UETA i dels esdeveniments que han succeït d'ençà que es va iniciar, el 13 de setembre de 2021.

En primer lloc, la formació d'un nou govern a Alemanya ha obert una nova etapa política i de lideratge a la UE. El canceller Olaf Scholz, al capdavant d'un govern tripartit entre socialdemòcrates, verds i liberals, ha fet una aposta decidida perquè Alemanya tingui un paper decisiu en la reforma i el reforçament del projecte europeu. El nou lideratge alemany, juntament amb Itàlia, Espanya, els Països Baixos i França (sempre que Emmanuel Macron repeteixi el seu mandat com a president francès a l'abril de 2022), està en disposició d'obrir una nova etapa en la integració europea. És un moment

oportú per a emprendre algunes de les reformes pendents després de més d'una dècada de crisis europees.

A més de l'actual constel·lació de lideratges europeistes, hi ha actualment a les capitals europees una percepció creixent que la gestió de les últimes crisis, des de l'econòmica i financera, passant per la crisi de refugiats, el Brexit o la pandèmia, ha resultat en una falta de reformes estructurals que permetin una eficàcia més gran de la UE. Així, creix el sentiment que, després de la pandèmia, cal reformar a fons les regles del Pacte d'estabilitat i creixement, actualment suspeses. No es tracta senzillament de tornar al món pre-pandèmia pel que fa a la política econòmica i fiscal europea, sinó que cal aprofitar l'experiència d'èxit del fons de recuperació Next Generation EU per a revisar allò que no funcionava en el pla de la integració econòmica i monetària.

De la mateixa manera, cal repensar a fons els mecanismes de l'Àrea de Llibertat, Seguretat i Justícia i la política migratòria i d'asil, donades les recents falles del sistema i el creixent ús de la migració com a arma política per part d'estats veïns de la UE, com el Marroc, Bielorússia o Turquia. També, en el pla exterior, cal fer avenços més grans en l'autonomia estratègica de la UE, tenint en compte el gir dels Estats Units cap a Àsia i les creixents dinàmiques de rivalitat i conflictivitat amb grans potències com la Xina o Rússia.

La direcció que prendran les reformes pendents encara és incerta, com també ho és el moment oportú per a obrir debats que, fins ara, s'han traduït en intenses confrontacions entre el nord i el sud d'Europa, l'est i l'oest, o els països més integracionistes i els més atlantistes de la UE. No obstant, en aquests moments s'obre una oportunitat amb lideratges renovats i una nova agenda de reformes europees,

per a la qual seran centrals la presidència francesa del Consell de la UE i les eleccions presidencials de l'abril, les eleccions generals a Hongria i la possibilitat que el primer ministre, Viktor Orbán, sigui derrotat per una oposició que per primera vegada es presenta unida als comicis, o el futur del govern de Boris Johnson al Regne Unit com a conseqüència dels darrers escàndols i festes durant les restriccions de la pandèmia.

En segon lloc, les darreres crisis europees han fet evident també la necessitat de dosis més grans de flexibilitat en el model d'integració i en les dinàmiques institucionals de Brussel·les. Els esdeveniments se succeeixen ràpidament i les crisis a què ha de donar resposta la UE topen amb un esquema de presa de decisions sotmès a la unanimitat entre els estats membres i en què les institucions intergovernamentals prenen protagonisme respecte a les supranacionals. La ciutadania sovint percep la maquinària europea com a desconectada de la urgència de les crisis que afecten i envolten Europa, mentre que la presa de decisions, amb notables excepcions com els fons Next Generation o la compra i distribució conjunta de vacunes, resulta sovint en poc més que acords de mínim comú denominador entre els estats membres.

La flexibilitat en la presa de decisions i la millora dels mecanismes d'integració fa temps que són objecte de debat entorn de conceptes com l'Europa a diverses velocitats o la integració diferenciada. Ara, aquests debats prenen un nou impuls com a conseqüència de les creixents crisis a què són sotmeses les institucions europees i de l'alt nombre d'assumptes que passen per la taula de negociació. Com recordava Claude Maerten durant la seva ponència, les regles i l'ordre jurídic europeu són de compliment obligatori per als que es volen beneficiar de la pertinença a la UE o l'accés al seu mercat.

En el cas d'Hongria i Polònia, els seus governs han emprès una deriva il·liberal que els ha portat a qüestionar els valors sobre els quals se sustenta la pertinença a la UE. Alhora, mentre restringeixen les llibertats fonamentals dels seus ciutadans i de la societat civil, qüestionen la separació de poders als seus països o la primacia del dret europeu. La UE no pot capitular en la defensa dels seus valors fonamentals, ja que, si ho fes, deixaria de ser el projecte polític que és.

D'igual manera, Maerten ens recordava com, durant les negociacions del Brexit, va fer-se palès que el respecte de les regles del mercat únic suposava el compliment de les quatre llibertats fonamentals (lliure moviment de mercaderies, treballadors, serveis i capitals). Per tant, si per motius de sobirania el Regne Unit decidia desvincular-se del mercat únic i demanava no estar sotmès a les decisions del Tribunal de Justícia de la UE, l'única opció possible per a la seva relació amb la UE era un acord comercial i de cooperació, com el que s'ha acabat adoptant. Així doncs, avui conviuen en la UE la necessitat de més flexibilitat pel que fa a la presa de decisions i efectivitat de les dinàmiques institucionals per a una millor gestió de crisis i el necessari respecte de les regles del joc europeu.

En tercer lloc, Federica Mogherini ens recordava com avançar en la integració europea és indissociable d'una millor connexió entre la Unió i les joves generacions. En molts desafiaments actuals, com la transició digital o la crisi climàtica, les joves generacions demanen més determinació per a escometre les reformes pendents. Per als joves, la crisi climàtica ja és una crisi existencial. De la mateixa manera que per a generacions anteriors Europa significava progrés, democràcia i oportunitats, per a les noves generacions Europa ha d'equivaldre a la lluita per un futur sostenible. Les prioritats han canviat, però la necessitat d'acció en el pla europeu segueix sent indispensable.

Per altra banda, les polítiques europees han d'acompanyar-se d'un millor coneixement de les institucions i els procediments de la Unió, però també d'una capacitat de resposta més gran a les inquietuds i necessitats de les joves generacions. La construcció europea, per a aquestes generacions, ha d'equivaldre a més efectivitat política, ja que l'existència de la UE és una part indissociable del seu recorregut vital.

En quart lloc, cal constatar que tots els episodis de crisi viscuts recentment, les disputes entre estats membres, les desavinences entre el Regne Unit i la UE o qualsevol altre element que consumeixi l'energia dels negociadors a Brussel·les semblen anecdòtics al costat de la magnitud dels canvis a què està sotmès actualment l'ordre internacional. Com ens recordava Robin Niblett, el Regne Unit i la UE s'assemblen massa i tenen prou interessos en comú per a ser socis preferents a mitjà o llarg termini. El futur ve marcat per un canvi d'era tan profund que allò realment rellevant és la pèrdua d'influència d'Occident. La inestabilitat a l'Indopacífic o les amenaces a Taiwan demostren la creixent assertivitat de la política exterior xinesa. Rússia, per la seva banda, amenaça d'envair Ucraïna i alterar l'ordre de seguretat europeu de post Guerra Freda. La falta de cooperació entre la UE i el Regne Unit seria, doncs, incomprendible quan el món vira cap a Àsia i quan la Xina disputa a Occident el lideratge internacional.

Alhora, les traves al comerç internacional, les falles en les cadenes globals de valor o la disrupció digital (incloent-hi els reptes derivats de la ciberseguretat) alteren l'estabilitat de les principals economies mundials. La crisi climàtica suposa un perill real per a la sostenibilitat del planeta i el futur dels nostres ecosistemes. Les transicions digitals i verdes, juntament amb les recurrents crisis energètiques, demanen

unes transformacions socials i econòmiques que sovint es troben mancades de lideratge polític i dels acords de llarga durada necessaris. El sistema multilateral i les organitzacions de governança global són sotmesos a bloquejos constants per part de les grans potències i difícilment seran reformades per a dotar-nos de millors marcs de cooperació internacional.

Tots aquests factors fan que els socis europeus, dins o fora de la UE, es vegin obligats a una millor entesa i col·laboració. Per a la UE, l'objectiu implica dotar-se de més autonomia estratègica i sobirania en els plans digital, comercial, energètic o de política exterior i defensa. Pel que fa a les relacions amb socis prioritaris, la creixent transformació de l'ordre internacional demana deixar de banda episodis de conflicte relativament insignificants i pensar en clau geoesstratègica compartida.

Finalment, debatre sobre la sobirania europea avui significa debatre sobre la capacitat de la Unió per a protegir els seus ciutadans. Per a les forces polítiques europeistes, la discussió sobre el futur d'Europa ja no comporta unes reflexions inacabables sobre l'assoliment del somni federal. Tampoc sembla que les forces euroescèptiques tinguin com a objectiu principal la fi de la UE. Més aviat, han optat per adoptar una agenda de canvi, encaminada a un protagonisme més gran dels estats membres respecte a les institucions supranacionals de la UE. L'euroescèpticisme dona, doncs, tant per descomptat l'existència de la UE com ho fan les forces polítiques tradicionals.

En bona mesura, la contestació europea avui ja no representa una esmena a la totalitat, sinó que gira entorn de quin tipus d'Europa volem. La UE, tal com deia a la ponència inaugural de la Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra, ja no és un concepte eteri, sinó una

realitat palpable que impregna la vida diària dels seus ciutadans. El repte europeu segueix sent que aquesta realitat política esdevingui una realitat geopolítica, en què la sobirania europea s'erigeixi en la millor defensa per als ciutadans, davant d'un ordre internacional transformat.

Per citar aquest article / Para citar este artículo / Pour citer cet article / To quote this article:

MORILLAS, Pol. «Conclusions» [en línia], a: Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra (37a : 13 - 14 set., 4 oct., 9 nov. 2021 : Andorra la Vella). *La Unió Europea: reptes i perspectives* = *La Unión Europea: retos y perspectivas* = *L'Union européenne : défis et perspectives* = *The European Union: Challenges and Perspectives*. Andorra: Govern d'Andorra. Ministeri d'Educació i Ensenyament Superior. Universitat d'Estiu i Tardor d'Andorra, 2021, p. 7-16 (978-99920-0-922-2)